erilise täpsusega rahvaluule uurimise alal. »Kalevala« II tr. korraldamisel käis L. 1871., 1872. ja 1887. a. kogumas täiendavaid luulevarasid, ulatudes oma viimasel rännakul ka Ingerisse ja Eestisse. Rahvalaulude kõrval kogus L. rahvaviise, kohanimesid ja vanavara. Reiside tulemustest on L. avaldanud artikli »Missä on Kalevala syntynyt?« (Suomen Kuvalehti 1873). Peale selle on L. sulest ilmunud teos Soome rahvaviiside ehitusest »Suomalaisia kansanlauluja« (1880) ja uurimus »Suomen keskiaikaisesta runoudesta I. Luojan virsi« (Virittäjä 1886).

Tietosanakirja V. *K. M.*

**LÄTE (Srenk-Läte), Aleksander,** helikunstnik, sünd. 31. XII 1859 Viljandimaal Aakre-Pikasillal. Rõngu klk.-koolis õppides sai L. äratust muusikaharrastajalt kooliõpetajalt Rossmannilt, kelle juhatusel koorilaule ja mängu harjutati. Peale klk.-kooli lõpetamist õppis L. aa. 1876—79 Valga seminaris, olles seal muusikas J. Zimse õpilane, nagu varemini A. Kunileid j. t. Aa. 1879—83 töötas L. Puhjas õpetajana, 1883—1900 köster-organistina Nõos. — L. hakkas varakult komponeerima ja tema lauludest ilmusid mitmed K. A. Hermanni »Laulu ja mängu lehes«. 1883. a. ilmusid eriväljaandena trükis L. »Kuus laulu« tenori ja baritoni soolole. Puhjas ja Nõos asudes käis L. Tartus oma muusikalist haridust täiendamas tolleaegsete ülikooli muusikadirektorite Zöllneri ja Harthani juures. A. 1895 astus L. Dresdeni konservatooriumi, töötas siis ühe talve kodus ja asus 1896. a. uuesti Dresdeni, kuhu jäi 1897. a.-ni, olles kompositsioonis Draeseke õpilaseks. Sealt pöördus L. tagasi Nõosse, kuid asus a. 1900 Tartu, kus praegugi elab. — L. on kogu oma eluaja kodumaal oma rahva hulgas ja rahvale töötanud, sealjuures Eesti muusikaellu tunduvaid jälgi jättes. Kõige pealt tõi L. käesoleva a. s. alul suurt värskendust ja edu Eesti praktilisse muusikaellu: tema juhatusel kuulis eesti publik esimest korda sümfoonia kontserte ja oratooriumi ettekandeid (Haydni »Loomine«, Händeli »Judas Maccabäus«, Beckeri »Õnnis armust« j. t.). Sealjuures oli L.-l raske ülesanne, asjaarmastajaist orkestrit kokku seada, sellega sümfooniakontserte anda ja seda ka oratooriumide kaasmängus kasutada. L. segakoor oli esimene Eestis, mille võimed niivõrt olid arenenud, et ta eelnimetatud helitöid võis edukalt ja järjekindlalt ette kanda, andes vahepeal ka à capella kontserte, samuti nagu L. meeskoorgi. Sellele viljarikkale tööle, mis kestis Tartus ainult 7—8 a., tegi lõpu L. haigus, mille tagajärjel ta Eesti praktilisest muusikaelust pidi loobuma. Heliloojana ja muusikakirjanikuna, olnud ühtlasi kauemat aega »Postimehe« muusikaarvustaja, töötab L. veel tänapäev. — Heliloojana on L. produktsioon eriti suur olnud koorilaulu alal. Siin võib tema töid ajajärgesse liigitada: esimesed kõrvaldavad tol korral veel domineerivat saksa mõju eesti heliloomingus, kuna pärastistes ikka enam oma, teatav põhjamaa muusika ilme hakkab avalduma; hiljemini võib mõnikord juba selgesti ka vana eesti rahvaviisi omapäraseid käändeid ära tunda. L. silmapaistvamate à capella koorilaulude hulka kuuluvad »Unenägu«, »Mu tuba on väike«, »Küla kõrtsis«. L. oli esimene, kes omapäraseid eesti soololaule lõi iseseisva saatemänguga ja instrumentaalvormides komponeeris. Peale eelpoolmainitute mainitagu veel järgmisi trükis ilmunud L. vokaaltöid: »Segakoori laulud« (1901), kantaat »Rändaja ja tähed« soolohäältele ja koorile orkestri saatel (1902), »4 soolo laulu klaveri saatel« (1904), »Kodused helid« segakoorile, kus peale L. tööde leidub 4 Tobiase, 2 Kappi j. t. laule (Tartus, 1905); viimase kogu II tr. ilmus a. 1924 4-s andes osalt muudetud sisuga. Peale selle ilmus L.-lt Tartus a. 1906 suurim Eesti meeskoori kogu »Meestekoorid«. Praegu (1927) on trükis tema keelpillide kvartett, kuna tema uvertüür »Kalevala» orkestrile, klaveri palad ja terve rida muid instrumentaal- kui ka vokaal-kompositsioone on alles käsikirjas.

Linda 1904, nr. 19,20 (J. Luiga); Post. album, 242; Looming 1924, lk. 286 j., 379 j.; E. L. L. muusikaleht 1926, nr. 19,20.

*L. N.*

**LÄTI HENRIK,** vt. **HENRIK, LÄTI —.**

**LÖNNBOHM,** vt. **MUSTONEN.**

**LÖNNROT, Elias,** Soome ärkamisaja tähtsamaid tegelasi, »Kalevala« koostaja, sünd. 9. IV 1802 ukj. Soomes Uudenmaa ja Turu lääni raja lähedal Sammati kabelkonnas Paikkari saunas rätsepa pojana; sai 1822 Turus üliõpilaseks, 1830 arstiteaduse kandidaadiks, 1832 väitekirja »Om Finnarnes magiska medicin« kaitsmise järel doktoriks; nimetati varssi selle järel Kajaani arstiks, oli 1853. a. peale soome keele ja kirjanduse professor Helsingis, sai ameti aja väljateenimise järel 1862 eru, suri 19. III 1884 ukj. Üliõpilaspõlvest peale rahvaluule uurija, võttis L. jalgsi pikki rahvaluule korjamise teekondi ette Soomes ja mujal; viibis 1844. a. ligi 5 kuud Eestis, kus peale muude Ed. Ahrensi, F. R. Fählmanni ja F. R. Kreutzwaldiga isiklikult tutvus. Ta tähtsamatest töödest ilmus Kalevala 1835, II täiendatud tr. 1849, Kanteletar 1840, Suomen kansan sanalaskuja 1842, Suomen kansan arvoituksia 1844; viimases teoses leidub Eestis viibimise ajal korjatud 189 eesti mõistatust; Suomalais-ruotsalainen sanakirja 14-nes vihus (1866—80) ja Suomen Kansan muinaisia loitsurunoja (1880). — L. oli Õp. E. S.-i,